

# JUNIOR SECONDARY CERTIFICATE

**SILOZI FIRST LANGUAGE**

**1110/4**

PAPER 4 Literature

2 hours

Marks 60

**2017**

Additional Materials: Answer Book

## INSTRUCTIONS AND INFORMATION TO CANDIDATES

- Write your answers in the Answer Book provided.
- Write your Candidate Number and Name in the spaces on the Answer Book.
- Write in dark blue or black pen.
- Do not use correction fluid.
  
- Answer **three** questions, **one** from Section **1 Poetry**, **one** from Section **2 Drama** and **one** from Section **3 Prose**.
  
- Pay attention to spelling, punctuation and sentence structure.
- The number of marks is given in brackets [ ] at the end of each question or part question.

## LITAELO NI LITABA ZEÑWI KWABATATUBIWA

- Ñola likalabo mwaBuka yofilwe yakualabela.
- Ñola nombolo yakuba Mutatubiwa ni Libizo lahao mwasibaka sakuñolela sesifilwe Fabuka yakualabela.
- Ñola kasiñfoliso sandilu kapa bunsu.
- U sisebelisi siñfoliso kapa lingongwe lelitakula.
  
- Alaba lipuzo **zetalu**, **iliñwi** mwaKalulo **1 Mukanga**, **iliñwi** mwaKalulo **2 Papali**, ni **iliñwi** mwaKalulo **3 Likande**.
  
- Tokomela peletelo maswayo akubala ni pupo yalitaba.
- Nombolo yalinepo ibeilwe mwasakana [ ] kwamafelelezo apuzo ni puzo kapa kalulo yapuzo.

This document consists of **9** printed pages.



Republic of Namibia

**MINISTRY OF EDUCATION, ARTS AND CULTURE**

**KALULO 1: MIKANGA**

Ukete feela puzo **iliñwi** mwakalulo ye.

**Fa Munanga waLyambai: O.K. Sibetta**

1 Bala mukanga otatama kakutwisiso yepahami kasamula ho u alabe lipuzo.

**Minyaka ya Lifasi**

Minyaka ki tabo yapilu ni moya.  
 Minyaka ya lifasi ki ye miñata.  
 Minyaka ha i fezwi,  
 Minyaka ha i matelwi,  
 Kono hape u sike wa ilitela,  
 Ha u matela minyaka sicaba sita kuketuka.  
 Minyaka i swana sina pula,  
 Fo kuñwi ya nela,  
 Fo kuñwi ya kala.  
 Minyaka ha i nela u i ce,  
 Ha ikala, ya linanga, u i tuhele i ye.

U sike wa nyikwa kuilitela  
 Lilimala hanyinyani feela,  
 Nako ya hao ya kuikola ya taha,  
 Minyaka ha ifita kuwena ha u na kuibuza.  
 Na mutu ni teziñi mwalifasi?  
 Na kamunu ni tezi minyaka,  
 Mi hape ni tezi manyando.  
 Ha kutaha minyaka nita ikala yona,  
 Ha kutaha manyando nita nyanda hape.  
 Minyaka ki kambala kabupilo,  
 Ha ka li myaa! Ni kenelwa ki manyando,  
 Malobela ha nina ona  
 Makuku ni macatuko ha yo kuna,  
 Ki kabakaleo ni ca munyaka patalaza

- (a) Kanti minyaka kini? [1]
- (b) Nolofaza lipulelo ze latelela  
 (i) Minyaka hainela u ice [1]  
 (ii) Makuku ni macatuko hayo kuna [1]
- (c) Kakuya kamukanga, kanti bupilo bwa kamunu bucwani? [2]
- (d) Famalatulanyi a manzwi ao  
 (i) Minyaka.  
 (ii) Tabo. [2]
- (e) Famaswanataluso amanzwi ao  
 (i) Lilimala.  
 (ii) Malobela.  
 (iii) Patalaza. [3]
- (f) U nope malikanyisa milumo amabeli famukanga o balile. [2]
- (g) Kazibo yahao u taluse mwamibamba ye mine kaza bunde ni bamaswe bwa minyaka ya lifasi [4]
- (h) U fe kelezio kuba banca ba kacenu kuamana ni kuikambusa kwaminyaka yalifasi. U ñole mwamibamba yemine? [4]
- [20]**

### KAPA

- 2 Bala mukanga otatama kakutwisiso yepahami, kasamulaho u alabe lipuzo zetalatelela.

### Mukoma

Ni kota ye zibwa ki nyangela,  
 Kota ye mafulofulo,  
 Kota ye ikuhumusa,  
 Kota ye umbaka likota kaufela.  
 Na mukoma ha ni kota ye ipata,  
 Ha ni kota ye maswabi  
 Sikeu ha siyo kuna  
 Likota kaufela li biniswa ki moya  
 Kono na mukoma hani sikwala  
 U sa tahela koo u ta utwa gwaa, gaa  
 Pina yeo, opelwa kina feela  
 Haili sibupeho ki sa ka feela  
 Talima taho yaka  
 Ki nalindele  
 Toho yaka iswana sina mwanjanjo  
 Ya opezi sinjanja  
 Na mukoma ni kota mayema- a- nosi  
 Zaka ki za ka  
 Hani lati ku li swala swala  
 Kabakaleo ni bulukela kwanjonganjongo  
 Ni mushemi ya ziba kubuluka  
 Ni mushemi ya ziba kupaheka

Miselo iteni ku na  
 Kono iteni kuna  
 Kono ikwanjonganjongo  
 Miselo yaka hai ciwi sina mumawa  
 Miselo yaka hai nopwi sina mubula  
 Miselo yaka hai nopwi sina muzauli  
 Ya ka miselo iciwa ka meeto  
 Ha u bata kuca miselo ya ka,  
 Itukiseze kukuleha Sipaka  
 Ni bizwa kalibizo la munganda  
 Na munganda ha ni lati Silobila,  
 Bana ba mina ki ba mina,  
 Ba bapale mo ba konela  
 Ba eze butongwe bwa mwamezi,  
 Ba eze butongwe kwamitata ni mibula,  
 Haili na mukoma ha ni nyamatalwi  
 Kina kota muyema – a – nosi  
 Na munganda nikoko  
 Ha ni pahamwi,  
 Lipombwe ni linjoko li ikuhumusa ka kupahama,  
 Na munganda lini pahama kameeto,

Kina kota muyema – a – nosi  
 Haili mabya mucise  
 Kono matali ni miselo ya ka likwahule  
 Namukoma ha ni lati siango  
 Namukoma ha ni lati silyela

Ha ni lati kuputelelwa  
 Kabisi kaka ni fa lico ki ka li kañwi  
 Haili likota zeñwi li yambi sina kanyandi  
 Hani lati kusindimanwa,  
 Mi ha ni lati kusindimanwa  
 Ni bata kambalala ni lico zeni konka  
 Zeo ha li li teni  
 Ku na ku likani

- (a) U fe libizo leliñwi lamukoma? [1]
- (b) Talusa lipulelo zetatama:  
 (i) Sikeu ha siyo kuna. [1]  
 (ii) Ni bulikela kwanjongonjongo. [1]
- (c) Nopa linzwi leli bonisa papiso mwamukanga o balile. [1]
- (d) Sebelisa linzwi le ``maswabi`` mwalitaba zepeli ili kubonisa zibo yahao yamanzwi. [2]
- (e) U fe maswanataluso a manzwi a tatama.  
 (i) Mafulofulo [1]  
 (ii) Mwalanjo [1]  
 (iii) Ikuhumusa [1]
- (f) U fe miselo yemiñwi yemilalu ye fumaneha mwamushitu. [3]
- (g) U bapanye shutano yamukoma ni likot a zeñwi? Sibeli lineku ni lineku. [4]
- (h) Ki tuto mañi yeo u kona kufumana mwa mukanga mo, u ñole mwamibamba ye mine. [4]

**[20]**

**KALULO 2: LIPAPALI**

U alabe feela puzo **iliñwi** mwakalulo ye.

**Kwa Daimani A.N. Matjila**

**3** Lwendo u felize kufa litaelo sina kamita.

Kilisitina na tile mwakomboni kuto tusa Lwendo kupakica sutukesi ya hae. Kusinyehile kupatehilwe ka mukwa wo komokisa luli. Micaha ba nyolezwi bashemi, basali, mabasi, litapi ni zeñwi zeñata. Lwendo ali ki silimo se situna sa kukuta kwahae. Baana ba lekile, ka mo neba konela mwasintolo sa komboni.

**Lwendo:** Ehee! Ki foo he. Busihu bwa kacenu lwa funduka. Ha ni liza Pyololo, kaufela mina mu ni latelele!

**Liito:** Cwale basali ba luna.

**Lunungwa:** Lu itukiselize shaa! Malumo, lilepe, mikwale, lulekile. Ya lu latelela a zibe feela kuli ki musebezi o mutuna.

**Lwendo:** Ahaa! Lu zamaya mwalikwata zetalu, milu kauhana sibaka sa butelele bwa kuliza muloli.

- (a) Kakutwisiso yahao mwalikande kiñi batu ba hane baile kwanaha ya kwahule cwale? [2]
- (b) Kanti basali ba bene bazamaiwa ni bona ne bazwa kai? [2]
- (c) Uñole maswanataluso a manzwi ao
- (i) Micaha. [1]
- (ii) Musipili. [1]
- (d) Kiñi Lwendo ni sikwata sahae hane balukiseze kuli batobele Morake busihu inge a lobezi? [2]
- (e) Ki sikamani sene si taluswa kamanzwiali “Pula ye pazula mutu malaho.” [1]
- (f) U fe lilwaniso zetalu ze ne lekilwe uli kui sileleza kazona mwamusipili wo. [3]
- (g) U kandeke kaza musipili kabutungu wakukutela kwahae ootelezwi ki Lwendo, u bulele ni maswenyeho a basali. [4]
- (h) U fe mukoloko walika zeo baana ba Naleli neba izo leka kwa Daimani. [4]

**[20]**

**KAPA**

**4** Busile, buñata bwa micaha ni kubu bona buloko ha ba si ka bu bona, bakenisa kato yani ya matebele, ye holofaza mutu kwamulaho. Cwale ba kubukanezi Lwendo ni Libilo, ba bas a zo fita ba tamile mutu, mi Lwendo a sweli kota ye nani muyengo wa sipi, sina ye ne swalwa ki Munali yana bonwi ki ba bahulu. Mutebele wa batu ni yena u bonahala kuli u sabile maswe, mane meeto ki kutemauna kwa ni kwani.

- (a)** Kakutwisiso yahao yapapali u fe taluso ya lipulelo ze latelela:
- (i)** Kukena mwaliña lasiloko. [1]
- (ii)** Pula ye pazula mutu malaho. [1]
- (b)** Uñola lilatulanyi la linzwi le busihu. [1]
- (c)** Talusa linzwi leo ndumeleti? [2]
- (d)** Toloka lingulize latelela;
- (i)** Lukali ki lipizi hahuli bona kamibala.
- (ii)** Siboni ntulwantulwa bunde fande mwahali ya baba. [2]
- (e)** U zibañi kamuuna yo kamehameha. [2]
- (f)** U fe mabizo abaana babalalu bene babaetelezi kuzwa kwamukoti kuya kwahae kwanaleli? [3]
- (g)** Kandeka kakutala sene siezahezi famukiti wa mwakomponi (wastokfel) kwandu ya Kilisitina. U fe mwamibamba yemine, ubulele ni mabizo abene bali mwalikezahalo. [4]
- (h)** Kakubapanya ze u bona mwabukuwa kacenu, u ñole kamanzwi a ahao bunde ni bumaswe bwa mwa bukuwa. [4]

**[20]**

**KALULO 3: MAKANDE**

U alabe feela puzo iliñwi mwakalulo ye.

**Bupilo bwa Mifilifili: R.M. Mbala**

- 5** Mifilifili na pasize hande luli kuya mwasitopa sa bulalu i li yona std. Ne li mwanana yanana ni zibo luli, bumai ki kuli neili kumutu ya sina pilu. Bashemi ba Mifilifili ba lekisa pulu yabona kuli mwana a bona a fumane mali a kuyo lifa kwasikolo. Ba mulekela tuapalo ni kubo, bomahe ba mu luhela museme wa kuyo lobanga ha li kwaboarding. Mazazi a kukwalulwa kwa sikolo ha sa sutelezi Mifilifili nib a kubona ba kala kuitukisa. Bashemi bahae ba mu biza ni kuto mueleza hahulu ka mwaswanela kuyo pilela kwanahatute kwa ya.
- (a) U taluse mwamibamba ye mibeli litukiso zeo neli ezizwe ki bashemi ba Mifilifili kuamana ni zasikolo sahae? [2]
- (b) Usebelise linzwi le kala mwalitaba ze peli zeshutana ili kubonisa zibo yahao. [2]
- (c) Lipulelo ze litalusani.  
 (i) Kuipeya mwatasi a yomuñwi mutu. [2]  
 (ii) Basakana kaba bulani. [2]
- (d) Talusa kuli nguli ye litalusañi kusikeka zebe? [2]
- (e) U ñole mwamibamba ye milalu likelezo zana filwe Mifilifili ki bomahe pili a sika ya kale kwasikolo sa mission. [3]
- (f) U fe lika ze talu zeo neli ekelize kwabuzinzi bwa Mifilifili mwaboarding. [3]
- (g) Talusa mwamibamba yemine bunde bwakuituta ki bufi? [4]

**[20]**

**KAPA**



- 6** Ha sa silile Liambai, a liba kwalikamba la malonji. A libelela sibakanyana, ki ha ba bona nailoni i zwela kwa Z.R.T Mifilifili ni undi – wa – nyangela ba itukisatukisa. Kutokwa ni sibaka nailoni ya to ba falikamba.

Ba longana kaufela mane ba funduka. Mifilifili ni babañwi ba liba kwandu ye kwapata kuyo leka matikiti. Mwika a leka ye ya mambova.

- (a) U taluse mwamubamba se ne si tisize kuli a be ni muhupulo wakuya kwalusaka? [1]
- (b) Linzwi le longana litalusani? [1]
- (c) U ñole manzwi a swana ni ao kwalitaluso:
- (i) Liambai. [1]
- (ii) Undi – wa – nyangela. [1]
- (d) Talusa maloko a latelela:
- (i) “Mwanuke kasambelwa, walungumane tumone.” [2]
- (ii) “Sakwamba bamukulu ka sika shuta.” [2]
- (e) Mifilifili na ikonela zenata, u fe misebezi yahae ye minde fasikolo saprimary (yemibeli feela). [2]
- (f) Mifilifili”ki ha kala kuno bayemisa ka kubabonisa k 2.00 ya papa” U taluse mwamibamba yemilalu, kozi yeliteni faku supeza mali mwalizoho mwalibaka zabukuwa. [3]
- (g) Munukayumbwa basiile sikolo. Talusa kakutala mwa mibamba ye milalu sene sitisize kuli atuheliswe sikolo. [3]
- (h) Ki tuto mañi yeo ufumani mwabuka ya bupilo bwa Mifilifili. U ñole mwamibamba ye mine. [4]

**[20]**